



CANCELARIA DE STAT A REPUBLICII MOLDOVA

Nr. 1104-1004

Chișinău

«12» decembrie 2011

Biroul Permanent al Parlamentului Republicii Moldova

Se prezintă spre examinare Parlamentului proiectul de lege privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 940 din 12 decembrie 2011 (prezentat de către Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei).

Anexă: Hotărârea Guvernului în limbile de stat și rusă – 2 ex.;
Proiectul de lege în limbile de stat și rusă – 1 ex.;
Nota informativă în limbile de stat și rusă – 1 ex.

Secretar general al Guvernului

Victor BODIU

ex: N. Neagu, tel: 250-297

SECRETARIATUL PARLAMENTULUI REPUBLICII MOLDOVA D. D. P. Nr. <u>2734</u> " <u>12</u> / <u>12</u> / 20 <u>11</u> Ora _____
--

Casa Guvernului,
MD-2033, Chișinău,
Republica Moldova

Telefon:
+ 373-22-250104

Fax:
+ 373-22-242696



Republica Moldova

GUVERNUL REPUBLICII MOLDOVA

HOTĂRÎRE nr. 940
din 12 decembrie 2011

Chișinău

Pentru aprobarea proiectului de lege privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități

Guvernul HOTĂRĂȘTE:

Se aprobă și se prezintă Parlamentului spre examinare proiectul de lege privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități.

Prim-ministru

VLADIMIR FILAT

Contrasemnează:

Viceprim-ministru

Mihail MOLDOVANU

Ministrul muncii, protecției
sociale și familiei

Valentina Buliga

Ministrul finanțelor

Veaceslav Negruța

Ministrul sănătății

Andrei Usatîi

Ministrul educației

Mihail Șleahtițchi

Ministrul transporturilor și
infrastructurii drumurilor

Anatohe Șalaru

Ministrul justiției

Oleg Efrim

PARLAMENTUL REPUBLICII MOLDOVA

LEGE

privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități

Parlamentul adoptă prezenta lege organică.

Capitolul I DISPOZIȚII GENERALE

Articolul 1. Obiectul legii

Prezenta lege este bazată pe respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, și reglementează drepturile persoanelor cu dizabilități în vederea incluziunii sociale a acestora, garantării posibilității pentru participare în toate domeniile vieții, fără discriminare, de rînd cu ceilalți membri ai societății.

Articolul 2. Noțiuni principale

În sensul prezentei legi, se definesc următoarele noțiuni principale:

persoană cu dizabilități – persoană cu deficiențe fizice, mintale, intelectuale sau senzoriale, care în interacțiune cu diverse bariere pot îngreuna participarea ei deplină și efectivă în societate, în condiții egale cu alte persoane;

dizabilitate – termen generic pentru afectări/deficiențe, limitări ale activității și restricții de participare, care denotă aspectele negative ale interacțiunii dintre individ (care are o problemă de sănătate) și factorii contextuali în care se regăsește (factori de mediu și personali);

capacitate de munca – raport între posibilitățile biologice individuale și solicitarea profesională, determinată de abilitățile fizice și intelectuale, și de nivelul de integrare socio-profesională, care ține de pregătire și de experiență;

incluziune socială – ansamblu de măsuri și acțiuni multidimensionale din domeniile protecției sociale, ocupării forței de muncă, locuirii, educației, sportului, ocrotirii sănătății, informării și comunicării, mobilității, securității, justiției și culturii, și din alte domenii destinate integrării persoanelor cu dizabilități în societate;

intervenție timpurie (pentru copii) – proces de anticipare, identificare și întreprindere a măsurilor eficiente pentru copil și familie cu scopul de a minimaliza impactul și consecințele potențial negative ale stării patologice și de a contribui substanțial la dezvoltarea și sănătatea sugarului și a copilului mic pînă la 5 ani;

asistență personală – servicii individualizate de asistență necesare mobilității și satisfacerii necesităților copilului sau adultului cu dizabilități severe, care necesită suport în procesul de integrare în societate (în domeniile: protecție socială, muncă, asistență medicală, instructiv-educativ, informațional, accesibilitate la infrastructură ș.a.), în baza programului individual de reabilitare și incluziune socială și evaluării inițiale sau complexe;

adaptarea rezonabilă – modificările și ajustările necesare și adecvate, care nu impun un efort disproporționat sau nejustificat atunci când este necesar pentru a permite persoanelor cu dizabilități să se bucure sau să-și exercite, în condiții de egalitate cu ceilalți, toate drepturile și libertățile fundamentale ale omului;

design universal – proiectarea produselor, mediului, programelor și serviciilor, astfel încât să poată fi utilizate de către toate persoanele, pe cât este posibil, fără să fie nevoie de o adaptare sau de o proiectare specială. Design universal nu va exclude dispozitivele de asistare pentru anumite grupuri de persoane cu dizabilități, atunci când este necesar;

standard adecvat de viață – protejarea și promovarea exercitării dreptului persoanelor cu dizabilități la alimentație, îmbrăcăminte și locuință adecvate, de rînd cu ceilalți cetățeni, fără discriminare pe criteriu de dizabilitate;

accesibilitate – ansamblu de măsuri și lucrări de adaptare a mediului fizic, de transportare, precum și a mediului informațional și comunicațional, incluzînd tehnologiile și sistemele informaționale și a comunicațiilor, conform necesităților persoanelor cu dizabilități, factor esențial de exercitare a drepturilor și de îndeplinire a obligațiilor persoanelor cu dizabilități în societate;

program individual de reabilitare și incluziune socială – document elaborat de Consiliul Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă și structurile teritoriale, în care sînt stabilite recomandările generale privind necesitățile sub formă de activități și servicii de care persoana cu dizabilități are nevoie în procesul de integrare socială;

reabilitare medicală – complex de măsuri din domeniul medical, acordate la toate etapele de asistență medicală (primară, secundară și terțiară) pentru persoanele cu disfuncționalități și dizabilități, îndreptate spre menținerea sănătății și calității vieții pacientului, prevenirea și reducerea nivelului dizabilității, prin aplicarea coordonată și combinată a diverselor metode medicale, funcționale și psihice;

reabilitarea profesională – complex de măsuri medicale, profesionale, sociale și pedagogice orientate spre restabilirea, recuperarea sau compensarea funcțiilor dereglate ale organismului și capacitățile de muncă ale persoanei cu dizabilități, care din cauza stării sănătății în interacțiune cu diverse obstacole, nu-și poate desfășura activitatea de muncă conform calificării;

loc de muncă protejat – spațiul aferent activității persoanei cu dizabilități, destinat să adăpostească posturi de lucru în clădirea unității și orice alt loc din interiorul unității, precum și din afara unității, la care persoana cu

dizabilități are acces în timpul exercitării sarcinilor sale de lucru, adaptat nevoilor acesteia, și care include, pe lângă locul de muncă, echipamentul și căile de acces;

întreprinderi specializate – întreprinderile și organizațiile, a căror capital statutar este deținut în proporție de 100 % de către societățile și asociațiile obștești ale persoanelor cu dizabilități, create pentru realizarea scopurilor statutare ale acestora, în cadrul cărora sînt angajați în cîmpul muncii, în proporție de 50 % și mai mult din numărul total al lucrătorilor, persoane cu dizabilități. La întreprinderile specializate sînt atribuite și atelierile, secțiile de ergoterapie, fără statut juridic, din cadrul instituțiilor sociale și medicale, care sînt în drept să desfășoare activități economice independente, cu respectarea prevederilor legislației în vigoare.

Articolul 3. Scopul și obiectivele legii

(1) Scopul prezentei legi este de a stabili garanții, de a proteja și promova drepturile persoanelor cu dizabilități și a familiilor acestora.

(2) Măsurile prevăzute de prezenta lege conduc la atingerea următoarelor obiective:

- a) prevenirea dizabilității;
- b) reabilitarea persoanelor cu dizabilități;
- c) participarea activă a persoanelor cu dizabilități la viața comunității;
- d) creșterea gradului de ocupare a persoanelor cu dizabilități;
- e) creșterea calității vieții persoanelor cu dizabilități și a familiilor acestora;
- f) stimularea participării pe piața muncii a persoanelor cu dizabilități;
- g) dezvoltarea serviciilor sociale adecvate necesităților persoanelor cu dizabilități;
- h) crearea și asigurarea condițiilor adecvate pentru educarea, instruirea și pregătirea profesională a persoanelor cu dizabilități;
- i) evitarea sau eliminarea oricăror forme de discriminare a persoanelor cu dizabilități.

Articolul 4. Sfera de acțiune a prezentei legi

Acțiunea prezentei legi se extinde asupra persoanelor cu dizabilități, cetățeni ai Republicii Moldova, cetățeni străini, care au domiciliul legal în Republica Moldova în condițiile legii.

Articolul 5. Principiile de aplicare a prevederilor prezentei legi

Protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu dizabilități au la bază următoarele principii:

- a) respectarea drepturilor și a libertăților fundamentale ale omului;
- b) egalitatea de șanse;

- c) egalitatea de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă;
- d) solidaritatea socială;
- e) nediscriminarea;
- f) parteneriatul;
- g) libertatea opțiunii și controlul sau decizia asupra propriei vieți, a serviciilor și formelor de suport de care beneficiază;
- h) respectarea demnității inalienabile, a autonomiei individuale, a libertății de a face propriile alegeri, și a independenței persoanelor;
- i) acceptarea persoanelor cu dizabilități ca parte a diversității umane și a umanității;
- j) participarea și integrarea deplină și efectivă în societate;
- k) accesibilitatea;
- l) egalitatea dintre femei și bărbați;
- m) respectarea dezvoltării capacităților copiilor cu dizabilități și dreptului de a-și păstra propria identitate.

Articolul 6. Legislația referitoare la incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități

(1) Legislația privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități se bazează pe Constituția Republicii Moldova și se constituie din prezenta lege, alte acte normative cu privire la măsurile de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități.

(2) Statul deține responsabilitatea pentru elaborarea politicilor naționale de prevenire, tratament, reabilitare, adaptare rezonabilă și incluziune socială a persoanelor cu dizabilități, respectând drepturile și obligațiunile părților, și asigură, în colaborare cu organele abilitate, organizațiile responsabile și cu participarea nemijlocită a beneficiarilor, implementarea obiectivelor legale, stipulează drepturile și obligațiunile părților: statului, pe de o parte, și a beneficiarilor, pe de altă parte.

Articolul 7. Drepturile persoanelor cu dizabilități

(1) Persoanele cu dizabilități beneficiază de următoarele drepturi:

- a) egalitate în fața legii, fără discriminare;
- b) dreptul la viață, libertate și securitate personală;
- c) libertatea de a nu fi supus torturii;
- d) libertatea de a nu fi supus exploatării, violenței și abuzului;
- e) dreptul la respectarea integrității fizice și psihice;
- f) dreptul la liberă circulație și naționalitate;
- g) dreptul de a trăi în comunitate;
- h) libertatea de exprimare și opinie;
- i) respectarea vieții private;
- j) dreptul la familie;

- k) dreptul la protecție socială;
- l) dreptul la educație;
- m) dreptul la sănătate;
- n) dreptul la muncă;
- o) dreptul la un standard adecvat de viață;
- p) dreptul de a participa în viața publică și cea politică;
- q) dreptul de a participa în viața culturală;
- r) dreptul la un mediu de viață fără bariere.

(2) Drepturile persoanelor cu dizabilități specificate la alineatul (1) din prezentul articol se realizează în conformitate cu prevederile Constituției Republicii Moldova, prezenta lege, alte acte normative în vigoare – în egală măsură cu celelalte persoane, în toate aspectele vieții.

Articolul 8. Egalitatea și nediscriminarea persoanelor cu dizabilități

(1) Persoanele cu dizabilități au dreptul să fie recunoscute oriunde s-ar afla ca persoane cu drepturi în fața legii.

(2) Persoanele cu dizabilități beneficiază de capacitate juridică în egală măsură cu celelalte persoane în toate aspectele vieții, după caz, de măsuri de protecție și asistență juridică în exercitarea capacității juridice, prevăzute de legislația în vigoare.

(3) Persoanele cu dizabilități au dreptul inalienabil la respectarea demnității umane, fără deosebire de dizabilitate, altă stare a sănătății, rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, orientare sexuală, opinie, apartenență politică, avere, origine socială sau orice alt motiv.

(4) În Republica Moldova persoanele cu dizabilități se bucură de toate drepturile civile, politice, sociale, economice și culturale, și de libertățile fundamentale consfințite în Constituția Republicii Moldova, în Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități (ratificată prin Legea nr. 166 din 9 iulie 2010), în prezenta lege și alte acte normative.

(5) Persoanele cu dizabilități, pe lângă drepturi egale cu alte persoane, au obligațiuni și responsabilități egale, prevăzute de legislația în vigoare a Republicii Moldova.

(6) Discriminarea persoanelor cu dizabilități, care prevede orice deosebire, excludere, marginalizare, limitare sau preferință, precum și refuzul creării condițiilor favorabile și adaptării rezonabile, care conduc la imposibilitatea sau complicarea recunoașterii, îndeplinirii sau folosirii de drepturile civile, politice, economice, sociale sau culturale, este interzisă și se pedepsește conform legislației în vigoare.

(7) Statul, prin intermediul instituțiilor responsabile din cadrul autorităților publice centrale și locale, și a celor care apără drepturile omului (avocatul parlamentar), asigură dreptul persoanelor cu dizabilități la capacitate juridică în egală măsură cu celelalte persoane în toate aspectele vieții, și le garantează acestora protecție juridică egală și eficientă contra discriminării în orice teme.

(8) Pentru asigurarea egalității și eliminarea discriminării persoanelor cu dizabilități, statul promovează măsuri de adaptare rezonabilă.

(9) Măsurile specifice care sînt necesare pentru a accelera sau obține egalitatea de facto a persoanelor cu dizabilități nu vor fi considerate discriminare.

(10) Minorii cu dizabilități se bucură pe deplin de toate drepturile și libertățile fundamentale ale omului, în condiții de egalitate cu ceilalți copii.

(11) În toate acțiunile care privesc copiii cu dizabilități, va fi luat în considerare cu prioritate interesul superior al copilului.

(12) Statul întreprinde măsuri pentru a se asigura că, persoanele cu dizabilități, inclusiv femeile și fetele cu dizabilități nu sînt supuse discriminărilor multiple și beneficiază de toate drepturile și libertățile fundamentale ale omului.

(13) Statul garantează excluderea oricărei forme de discriminare pe criteriul de dizabilitate.

Articolul 9. Dreptul la proprietate

(1) Autoritățile publice centrale și locale întreprind măsurile adecvate și eficiente pentru a asigura dreptul egal al persoanelor cu dizabilități de a deține sau moșteni proprietăți, de a-și gestiona propriile venituri și de a avea acces egal la împrumuturi bancare, ipotecă și alte forme de credit financiar, după caz, beneficiind de măsuri de protecție și asistență juridică în exercitarea acestor drepturi, și se asigură că persoanele cu dizabilități nu sînt deposedate în mod arbitrar de bunurile lor.

(2) În cazul în care persoana cu dizabilități, indiferent de vîrstă, este în imposibilitate de a-și administra bunurile personale, aceasta are dreptul la protecție și asistență juridică în conformitate cu legislația în vigoare.

Articolul 10. Apărarea drepturilor persoanelor cu dizabilități și răspunderea pentru încălcarea lor

(1) Apărarea drepturilor, intereselor și libertăților fundamentale ale persoanelor cu dizabilități are loc în conformitate cu legislația în vigoare.

(2) Respectarea prevederilor Convenției ONU cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități, precum și a drepturilor, intereselor și libertăților fundamentale ale persoanelor cu dizabilități, de către autoritățile publice centrale și locale, instituții și unități, indiferent de tipul de proprietate, asociațiile obștești și persoanele cu funcții de răspundere de toate nivelurile este asigurată și de către avocatul parlamentar, în conformitate cu legislația în vigoare.

(3) Persoanele cu dizabilități se bucură de asistență juridică în condiții de egalitate cu ceilalți cetățeni, în toate domeniile vieții.

(4) Persoanele cu funcții de răspundere și alte persoane vinovate de încălcarea drepturilor, intereselor și libertăților fundamentale ale persoanelor cu dizabilități poartă răspundere în conformitate cu legislația în vigoare.

Articolul 11. Sensibilizarea societății

(1) În scopul cultivării respectului pentru drepturile și demnitatea persoanelor cu dizabilități statul, persoanele juridice de drept public sau de drept privat, organizațiile neguvernamentale întreprind măsuri de sensibilizare a societății.

(2) Statul, persoanele juridice de drept public sau de drept privat, organizațiile neguvernamentale:

- a) promovează percepția pozitivă și rolurile social active ale persoanelor cu dizabilități;
- b) cultivă, la toate nivelurile sistemului de învățământ, inclusiv la copiii de vîrstă fragedă, atitudinea respectuoasă față de drepturile persoanelor cu dizabilități;
- c) promovează recunoașterea deprinderilor, meritelor și abilităților persoanelor cu dizabilități, și a contribuției acestora la locul de muncă;
- d) încurajează instituțiile mass-media să descrie persoanele cu dizabilități într-o manieră care ar promova incluziunea socială a acestora;
- e) promovează programe de sensibilizare cu privire la persoanele cu dizabilități și drepturile acestora.

Capitolul II

DETERMINAREA DIZABILITĂȚII

Articolul 12. Instituția responsabilă de determinarea dizabilității

(1) Dizabilitatea la copii în vîrstă de pînă la 18 ani și la persoanele adulte este determinată de către Consiliul Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă și structurile lui teritoriale (în continuare – Consiliul), instituție subordonată Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei.

(2) Competențele de bază ale Consiliului sînt:

- a) determinarea dizabilității și a capacității de muncă;
 - b) stabilirea recomandărilor generale privind necesitățile persoanei cu dizabilități și întocmirea programului individual de reabilitare și incluziune socială;
 - c) stabilirea circumstanțelor (cauzei) și termenului dizabilității;
 - d) stabilirea caracterului și a condițiilor de muncă;
 - e) asigurarea evidenței electronice și pe suport de hîrtie a persoanelor expertizate;
 - f) întocmirea și eliberarea certificatului privind gradul de dizabilitate.
- (3) Regulamentul privind organizarea și funcționarea Consiliului se aprobă de către Guvern.

(4) Decizia finală asupra contestării deciziilor privind încadrarea în grade de dizabilitate îi aparține Comisiei de litigii care este un organ colegial consultativ instituit pe lângă Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei.

(5) Componenta nominală și regulamentul de organizare și funcționare al Comisiei de litigii se aprobă de către Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei.

Articolul 13. Procedura de determinare a dizabilității

(1) Dizabilitatea se determină de către Consiliu și structurile lui teritoriale în baza:

a) formularului de trimitere prezentat de către instituția medico-sanitară, în cadrul căreia este înregistrată persoana, numai după aplicarea măsurilor adecvate de diagnosticare, tratament și reabilitare, în cazul în care sînt prezenți indicii evidenți de dereglări funcționale ale organismului, cauzate de boli, de consecințele unor traume și patologii;

b) actelor de studii, instruirii, calificări, recalificări;

c) formularului completat și eliberat de la locul de muncă privind caracteristica persoanei și a funcției deținute, a condițiilor de muncă de la locul de muncă, toate funcțiile vacante disponibile în cadrul unității și cerințele față de ele, în cazul persoanelor angajate în câmpul muncii;

d) formularului completat și eliberat de instituția de învățămînt privind caracteristica persoanei și a condițiilor de studii, alte circumstanțe ce țin de procesul instructiv-educativ, în cazul elevilor și studenților;

e) formularului completat și eliberat de structurile teritoriale de asistență socială, de asigurări sociale și de ocupare a forței de muncă privind beneficiile sub formă de prestații și servicii sociale, în cazul persoanelor care sînt la evidența structurilor menționate și se prezintă la expertizare primar sau repetat (reexpertizare).

(2) Instrucțiunea privind modul de determinare a dizabilității se aprobă de către Guvern.

Articolul 14. Factorii și criteriile de bază pentru determinarea dizabilității

(1) În procesul determinării dizabilității se va ține cont de factorii medicali, psiho-pedagogici, habituali, profesionali, precum și de alți factori sociali.

(2) Drept criterii de bază pentru determinarea dizabilității servesc:

a) capacitățile de studiere și instruire;

b) capacitățile intelectuale și de comportament;

c) posibilitățile de a se autodeservi și a fi independent;

- d) capacitățile de comunicare (vedere, auz, vorbire) și adaptare situațională;
- e) capacitățile locomotorii și de dexteritate;
- f) capacitățile de muncă păstrate și cele vitale ale organismului;
- g) capacitățile de participare la activitatea socială și profesională – determinate de deficiențe fizice, mintale, intelectuale sau senzoriale de durată.

Articolul 15. Determinarea dizabilității la copii în vîrstă de pînă la 18 ani

(1) Dizabilitatea la copii în vîrstă de pînă la 18 ani se determină reieșind din gravitatea deficiențelor funcționale individuale cauzate de afecțiuni, deficiențe, traume care conduc la limitări de activitate și restricții de participare exprimate în raport cu funcționarea psihosocială corespunzătoare vârstei, și se împarte în trei grade: sever, accentuat și mediu.

(2) Dizabilitatea severă se acordă copiilor care au, în raport cu vîrsta, capacitatea de a se autodeservi încă neformată sau pierdută, respectiv au un grad de dependență ridicat fizic și psihic. Autonomia persoanei este foarte scăzută din cauza limitării severe în activitate. Copilul necesită îngrijire și supraveghere permanentă din partea altei persoane.

(3) Dizabilitatea accentuată se acordă copiilor la care incapacitatea de a desfășura activități potrivit rolului social corespunzător dezvoltării și vârstei se datorează unor limitări funcționale importante motorii, senzoriale, neuropsihice sau metabolice rezultate din afecțiuni severe, în stadii înaintate, cu complicații ale unor aparate și sisteme.

(4) Dizabilitatea medie se acordă copiilor care au capacitatea de prestație fizică (motorie, metabolică) sau intelectuală redusă, corespunzînd unei deficiențe funcționale scăzute, ceea ce conduce la limitări în activitate, în raport cu așteptările corespunzătoare vârstei.

(5) Criteriile de determinare a dizabilității la copii în vîrstă de pînă la 18 ani se aprobă prin Ordin comun al Ministerului Sănătății, Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei și Ministerului Educației.

(6) Pînă la expirarea termenului de reexpertizare, gradele de severitate I, II și III se echivalează respectiv cu dizabilitatea severă, accentuată și medie.

Articolul 16. Determinarea dizabilității la persoanele adulte

(1) Dizabilitatea la persoanele adulte se determină reieșind din gravitatea deficiențelor funcționale individuale cauzate de afecțiuni, deficiențe, traume care conduc la limitări de activitate și restricții de participare exprimate în raport cu solicitarea socio-profesională (păstrarea capacității de muncă), și se împarte în trei grade: sever, accentuat și mediu. Păstrarea capacității de muncă se apreciază în procente, cu un interval procentual de 5%.

1) Dizabilitatea severă se caracterizează prin deficiențe funcționale severe cauzate de afecțiuni, deficiențe, traume care conduc la limitări de activitate și restricții de participare, iar păstrarea procentului capacității de muncă constituie 0 - 20 % .

2) Dizabilitatea accentuată se caracterizează prin deficiențe funcționale accentuate cauzate de afecțiuni, deficiențe, traume care conduc la limitări de activitate și restricții de participare, iar păstrarea procentului capacității de muncă constituie 25 - 40 % .

3) Dizabilitatea medie se caracterizează prin deficiențe funcționale medii cauzate de afecțiuni, deficiențe, traume care conduc la limitări de activitate și restricții de participare, iar păstrarea procentului capacității de muncă constituie 45 - 60 % .

(2) Persoanele cu deficiențe funcționale ușoare cauzate de afecțiuni, deficiențe, traume și păstrarea procentului capacității de muncă 65 - 100 % sînt considerate apte de muncă, respectiv nu li se stabilește grad de dizabilitate.

(3) La determinarea dizabilității, în cazul persoanelor încadrate în cîmpul muncii, Consiliul și structurile lui teritoriale iau în considerare studiile, funcția deținută, condițiile de muncă și elaborează recomandări pentru exercitarea în continuare a activității profesionale.

(4) Persoanelor, care din cauza stării sănătății nu-și pot exercita în continuare activitatea de muncă conform calificării profesionale și pentru acei care nu dețin calificare profesională sau nu sînt încadrați în cîmpul muncii, Consiliul și structurile lui teritoriale în procesul expertizării și determinării dizabilității le elaborează recomandări pentru exercitarea altor activități apropiate calificării pe care o dețin sau care nu necesită calificare profesională, sau eliberează recomandări în adresa organelor teritoriale pentru ocuparea forței de muncă și instituțiilor de reabilitare, solicitînd oferirea serviciilor de orientare, formare profesională și de reabilitare medicală, profesională, a altor servicii prestate de către acestea.

(5) Persoanele cu dizabilități, care în procesul expertizării și determinării dizabilității au primit recomandări de orientare, formare profesională și de reabilitare medicală, profesională sînt expertizate repetat după beneficierea de servicii.

(6) Persoanelor, care au atins vîrsta standard de pensionare, după caz, și celor care din cauza unor dereglări funcționale grave ale organismului nu sînt capabile de a exercita munca conform calificării pe care o dețin, de a exercita o altă activitate care nu necesită calificare profesională, de a însuși o nouă calificare prin orientare și formare profesională, reabilitare medicală și profesională, gradul de dizabilitate li se stabilește în baza criteriilor medico-sociale și psihologice, fără stabilirea procentului capacității de muncă.

(7) Dizabilitatea la persoanele adulte poate apărea ca urmare a:

- a) afecțiunii generale;
- b) afecțiunii congenitale sau din copilărie;

- c) bolii profesionale;
- d) accidentului de muncă;
- e) participării la lichidarea avariei de la C.A.E de la Cernobil;
- f) serviciului militar sau special.

(8) Criteriile de determinare a dizabilității la persoanele adulte se aprobă prin Ordin comun al Ministerului Sănătății și Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei.

(9) Până la expirarea termenului de reexpertizare sau în cazul gradelor de invaliditate stabilite fără termen, invaliditatea de gradele I, II și III se echivalează respectiv cu dizabilitatea severă, accentuată și medie.

(10) Persoanele care dețin grad de invaliditate stabilit fără termen au dreptul să se adreseze la Consiliu pentru reexaminare și determinare a dizabilității conform noilor criterii.

Capitolul III ACCESIBILITATEA

Articolul 17. Politica de stat în domeniul accesibilității

(1) În scopul asigurării unei vieți independente, autoritățile publice centrale și locale, organizațiile nonguvernamentale, agenții economici, indiferent de forma lor de organizare juridică, reieșind din competențele sale funcționale evaluează situația în domeniu și întreprind măsuri concrete pentru a facilita accesul persoanelor cu dizabilități, în egală măsură cu alte persoane, la mediul fizic, transport, informație și mijloace de comunicare, inclusiv la tehnologia informației și comunicațiilor electronice și la alte utilități și servicii deschise sau furnizate publicului, atât în localitățile urbane, cât și în localitățile rurale, în conformitate cu normativele în vigoare.

(2) Identificarea și eliminarea obstacolelor, barierelor față de accesul deplin, trebuie aplicate în special la clădiri, drumuri, mijloace de transport și alte utilități interioare și exterioare, inclusiv școli, case, instituții publice și locuri de muncă, servicii de informare și comunicare, inclusiv servicii electronice și de urgență, și la alte utilități și servicii publice.

(3) Proiectarea și dezvoltarea bunurilor, serviciilor, echipamentelor și utilităților se face în baza design-ului universal, care ar presupune o adaptare minimă și la cel mai scăzut cost, pentru a răspunde nevoilor specifice ale persoanelor cu dizabilități.

Articolul 18. Proiectarea și construirea obiectelor infrastructurii sociale cu respectarea necesităților persoanelor cu dizabilități

(1) Nu se admite proiectarea și construirea centrelor populate, formarea cartierelor de locuit, elaborarea soluțiilor de proiect, construcția și reconstrucția clădirilor, instalațiilor, complexelor și comunicațiilor, precum și producerea sau procurarea mijloacelor de transport public urban, a mijloacelor de

telecomunicații și de informare, fără amenajarea acestor obiective și mijloace în așa mod încît persoanele cu dizabilități să aibă acces și să se poată folosi de ele.

(2) Autoritățile responsabile au obligația sa elibereze autorizații de funcționare a obiectelor de utilitate publică, specificate la alineatul (1) al prezentului articol, numai în condițiile respectării prevederilor normativelor în domeniu, astfel încît sa fie permis accesul neîngrădit al persoanelor cu dizabilități.

Articolul 19. Amenajarea obiectelor infrastructurii sociale pentru a putea fi folosite de către persoanele cu dizabilități

(1) Obiectele de menire socială trebuie să fie amenajate într-un mod accesibil pentru persoanele cu dizabilități, dotate cu căi de acces și instalate cu respectarea prevederilor actelor și documentelor normative în vigoare vizînd domeniul respectiv.

(2) În cazul în care obiectele de menire socială, din motive tehnice, nu pot fi amenajate pentru comoditatea persoanelor cu dizabilități cu respectarea normativelor de vigoare, autoritățile administrației publice locale, asociațiile obștești și persoanele juridice de drept public sau de drept privat trebuie să întreprindă măsuri respective pentru adaptarea rezonabilă a obiectelor în cauză la necesitățile persoanelor cu dizabilități.

(3) Normativele de adaptare a obiectivelor infrastructurii sociale la necesitățile persoanelor cu dizabilități se aprobă de către Organul național de dirijare în construcții.

(4) Realizarea prevederilor prezentului articol este pusă în sarcina Organului național de dirijare în construcții, autorităților administrației publice locale, agenților economici cu orice formă de proprietate și cu participarea asociațiilor obștești.

Articolul 20. Asigurarea accesului persoanelor cu dizabilități la mijloacele de transport în comun

(1) Pentru a facilita accesul neîngrădit al persoanelor cu dizabilități la transport și călătorie Ministerul Transporturilor și Infrastructurii Drumurilor, alte autorități publice centrale și locale, agenții economici cu orice formă de proprietate și cu participarea asociațiilor obștești, au obligația pentru:

- a) adaptarea mijloacelor de transport în comun aflate în circulație;
- b) reutilizarea autovehiculelor conform necesităților persoanelor cu dizabilități locomotorii (ghidare manuală);
- c) adaptarea stațiilor mijloacelor de transport în comun, inclusiv marcarea prin pavaj tactil a spațiilor de acces spre ușa de intrare în mijlocul de transport;
- d) montarea panourilor de afișaj corespunzătoare nevoilor persoanelor cu dizabilități vizuale și auditive în mijloacele de transport public;
- e) imprimarea cu caractere mari și în culori contrastante a rutelor și a indicativelor mijloacelor de transport public urban;

f) adaptarea trecerilor de pietoni și a intersecțiilor de pe străzile și drumurile publice în corespundere cu nevoile persoanelor cu dizabilități vizuale și auditive;

g) montarea sistemelor de semnalizare sonoră și vizuală la intersecțiile cu trafic intens.

(2) Toți operatorii de taxi au obligația să asigure cel puțin o mașină adaptată transportării persoanelor cu dizabilități care utilizează fotoliul rulant. Constituie discriminare refuzul conducătorului de taxi de a asigura transportarea persoanei cu dizabilități și a dispozitivului de mers. Dispozitivul este transportat gratuit fără aplicarea taxelor suplimentare.

(3) Administratorii infrastructurii feroviare au obligația să adapteze cel puțin un vagon și stațiile principale de tren, pentru a permite accesul persoanelor cu dizabilități care utilizează fotoliul rulant și să marcheze prin pavaj tactil contrastant căile spre peronoanele de îmbarcare, ghișee sau alte utilități.

(4) Administratorii infrastructurii avia au obligația să asigure însoțirea persoanelor cu dizabilități încât acestea să aibă acces și să se poată folosi de transportul aerian, iar administratorii infrastructurii aeroportare au obligația să adapteze spațiile principale de utilitate publică, pentru a permite accesul persoanelor cu dizabilități care utilizează fotoliul rulant și să marcheze prin pavaj tactil contrastant căile spre ghișeele de îmbarcare sau alte utilități.

(5) Cîinele ghid care însoțește persoana cu dizabilități are acces liber și gratuit în toate locurile publice și în mijloacele de transport.

(6) Autoritățile administrației publice locale și persoanele juridice de drept public sau de drept privat, trebuie să adapteze, rezerveze și semnalizeze prin semn internațional cel puțin 4% din numărul total al locurilor de parcare, dar nu mai puțin de două locuri, pentru parcare gratuită a mijloacelor de transport pentru persoane cu dizabilități locomotorii în spațiile de parcare de pe lângă clădirile de utilitate publică, precum și în cele organizate.

(7) Persoanele cu dizabilități locomotorii, la cerere, pot beneficia de un permis pentru locurile gratuite de parcare, gestionate de autoritățile administrației publice locale. Autovehiculul care transportă o persoană cu dizabilități locomotorii posesoare de permis beneficiază de parcare gratuită.

(8) Eliberarea permiselor se face de către autoritățile administrației publice locale.

(9) Normativele de adaptare a mijloacele de transport și de călătorie la necesitățile persoanelor cu dizabilități se aprobă de către Guvern.

Articolul 21. Amenajarea încăperilor de locuit pentru a putea fi folosite de către persoanele cu dizabilități

(1) Încăperile de locuit, ocupate de către persoanele cu dizabilități sau de către familiile care au în componența lor o persoană cu dizabilități, sînt utilizate cu mijloace și dispozitive speciale, în conformitate cu recomandările din

programul individual de reabilitare și incluziune socială a persoanei cu dizabilități, și procedurile, criteriile stabilite de autoritățile responsabile.

(2) Utilizarea încăperilor de locuit se efectuează de către autoritățile administrației publice locale, de către întreprinderile, instituțiile sau organizațiile în administrarea cărora se află fondul locativ. Utilizarea caselor de locuit individuale are loc, în modul stabilit, de către autoritățile administrației publice locale, cu participarea reprezentanților asociațiilor obștești ale persoanelor cu dizabilități. Autoritățile responsabile elaborează și aprobă proceduri, programe proprii, inclusiv stabilesc criteriile de selectare a beneficiarilor de servicii de utilitate a încăperilor/locuințelor în baza evaluării necesităților, condițiilor materiale și de trai ale lor.

(3) Proprietarii de spații hoteliere au obligația să adapteze cel puțin o cameră pentru găzduirea persoanei cu dizabilități care utilizează fotoliul rulant, precum și montarea panourilor de afișaj corespunzătoare nevoilor persoanelor cu dizabilități vizuale și auditive.

(4) În achiziția și instalarea ascensoarelor în blocurile locative și instituțiile publice, autoritățile responsabile, agenții economici, vor ține cont de dotarea acestora cu afișaj scris în sistemul Braille sau alte forme alternative de comunicare.

(5) Normativele de adaptare a locuințelor la necesitățile persoanelor cu dizabilități se aprobă de către Guvern.

Articolul 22. Satisfacerea necesităților locative ale persoanelor cu dizabilități

(1) Asigurarea cu spațiu locativ și îmbunătățirea condițiilor locative a persoanelor cu dizabilități se efectuează în conformitate cu legislația în vigoare, iar evidența lor este asigurată de către autoritățile publice locale de la locul de trai al persoanei.

(2) La întocmirea listelor de evidență de către autoritățile publice locale, persoanele cu dizabilități sînt incluse într-o listă separată.

(3) La repartizarea încăperilor de locuit, autoritățile publice locale, întreprinderile, instituțiile și organizațiile țin cont de necesitățile persoanelor cu dizabilități, repartizîndu-le locuințe în apropierea locului de muncă, a locului de trai al rudelor lor și/sau a sediului instituțiilor de reabilitare, cu respectarea principiilor accesibilității sau adaptării rezonabile.

(4) Persoanelor cu dizabilități, care conform indicațiilor medicale și ținîndu-se cont de doleanțele acestora, în măsura posibilităților, li se oferă încăperi de locuit la etajele de jos, iar cei care au apartamente la etajele de sus au dreptul să le schimbe cu spațiu locativ la etajele de mai jos.

(5) Încăperile de locuit repartizate persoanelor cu dizabilități trebuie să corespundă cerințelor tehnico-sanitare, determinate în funcție de starea sănătății lor.

(6) În schimbul spațiului locativ care este constituit din apartament, persoanele cu dizabilități pot solicita autorităților publice locale de la locul de trai acordarea unui lot de teren pentru construcții.

(7) Realizarea prevederilor prezentului articol este pusă în sarcina autorităților publice locale, care elaborează și aprobă proceduri, programe proprii, inclusiv ce țin de construcția locuințelor sociale.

Articolul 23. Asigurarea accesului persoanelor cu dizabilități la obiectele culturale, turistice și la complexele (sălile) sportive

(1) Ministerul Culturii, Ministerul Tineretului și Sportului, Agenția Turismului, alte autorități competente ale autorităților publice centrale și locale au obligația să faciliteze accesul persoanelor cu dizabilități la valorile culturii, la obiectivele de patrimoniu, turistice, sportive și de petrecere a timpului liber.

(2) În vederea asigurării accesului persoanelor cu dizabilități la cultură, sport și turism, autoritățile publice centrale și locale, asociațiile obștești și persoanele juridice de drept public sau de drept privat au obligația să ia următoarele măsuri specifice:

a) sa sprijine participarea persoanelor cu dizabilități și a familiilor acestora la manifestări culturale, sportive și turistice;

b) sa organizeze, în colaborare sau parteneriat cu persoane juridice, publice ori private, manifestări și activități culturale, sportive, de petrecere a timpului liber;

c) sa asigure condiții pentru practicarea sportului de către persoanele cu dizabilități;

d) sa sprijine activitatea organizațiilor sportive ale persoanelor cu dizabilități.

(3) Autoritățile administrației publice locale, creează persoanelor cu dizabilități condițiile necesare, le asigură accesul gratuit sau cu o reducere din preț la obiectele culturale, turistice și la complexele (sălile) sportive.

(4) Asociațiile obștești, instituțiile, organizațiile și persoanele juridice de drept public sau de drept privat, care prestează sericii culturale, turistice și sportive au obligația să asigure acces gratuit, pentru persoane cu dizabilități, la serviciile pe care le prestează în proporție de cel puțin 2% din numărul total al locurilor.

Articolul 24. Participarea întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor la realizarea politicii de stat în vederea incluziunii sociale a persoanelor cu dizabilități

Întreprinderile, instituțiile, organizațiile, persoanele juridice de drept public sau de drept privat, sînt în drept să aloce mijloace în vederea finanțării construcțiilor, procurării de utilaj necesar pentru obiectele socioculturale și complexele (sălile) sportive, întreținerii lor, producerii de mărfuri și prestării de

servicii, procurării mijloacelor de transport pentru satisfacerea necesităților persoanelor cu dizabilități.

Articolul 25. Accesul la informare

(1) Statul recunoaște și promovează utilizarea limbajului mimico-gestual și alte forme alternative de comunicare în calitate de mijloc de comunicare între persoane.

(2) Statul, prin intermediul Ministerului Tehnologiei Informației și Comunicațiilor, alte autorități publice competente, promovează accesul persoanelor cu dizabilități la informație și mijloacele de informare în masă, precum și la tehnologia informației și comunicațiile electronice.

(3) Statul, prin intermediul Ministerului Educației, Ministerului Culturii, altor autorități publice centrale și locale competente și agenților economici asigură, în conformitate cu legislația în vigoare, editarea, prin forme alternative de comunicare (în sistemul Braille și în varianta fonetică, în limbaj simplu și ușor de înțeles etc.), a literaturii artistice, manualelor școlare, altor materiale didactice și mijloace de instruire.

(4) Autoritățile publice și instituțiile publice au obligația să-și facă paginile web accesibile persoanelor cu dizabilități, în conformitate cu liniile directe internaționale în materie de accesibilitate.

(5) În achiziția de echipamente și softuri, instituțiile publice vor avea în vedere respectarea criteriului de accesibilitate.

(6) Agenții economici, care prestează servicii în domeniul comunicării și informării, stabilesc persoanelor cu dizabilități reduceri la achitarea acestor servicii.

(7) Autoritățile publice coordonează cu Asociația Surzilor din Republica Moldova și angajează sau contractează, în caz de necesitate, o unitate de interpret mimico-gestual care va asigura comunicarea între autorități și persoanele cu deficiențe de auz.

(8) Normativele de adaptare a sistemelor informaționale și de comunicare la necesitățile persoanelor cu dizabilități, precum și de utilizare a formelor alternative de comunicare (sistemul Braille și varianta fonetică, limbajul mimico-gestional etc.) în sistemul informațional și de comunicare se aprobă de către Guvern.

Articolul 26. Răspunderea pentru neîndeplinirea obligațiilor ce țin de asigurarea accesibilității

Persoanele cu funcții de răspundere, întreprinderile, instituțiile și organizațiile cu orice formă de proprietate, care nu îndeplinesc prevederile prezentei legi în ceea ce privește eliminarea barierelor existente, amenajarea adecvată, conform normativelor în vigoare, a clădirilor, încăperilor și instalațiilor, inclusiv cele de locuit, a mijloacelor de transport în comun, a mijloacelor de telecomunicație, a mijloacelor de informare, a obiectelor

culturale, turistice, complexe (sălile) sportive, și a altor obiecte ale infrastructurii sociale, pentru a asigura accesul și folosirea lor de către persoanele cu dizabilități poartă răspundere în conformitate cu prevederile Codului contravențional.

Capitolul IV

EDUCAREA, INSTRUIREA ȘI PREGĂTIREA PROFESIONALĂ A PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI

Articolul 27. Asigurarea condițiilor necesare pentru educarea, instruirea și pregătirea profesională a persoanelor cu dizabilități

(1) Persoanele cu dizabilități au acces liber la incluziune în sistemul educațional la toate nivelurile, în condiții egale cu ceilalți cetățeni.

(2) Dreptul la educație nu poate fi îngrădit de dificultăți de învățare sau alte dificultăți cauzate de anumite dizabilități.

(3) Statul, prin intermediul autorităților și instituțiilor responsabile, garantează persoanelor cu dizabilități condiții necesare pentru educarea, instruirea, pregătirea profesională, formarea vocațională și formarea continuă, fără discriminare și în condiții de egalitate cu ceilalți cetățeni, pe tot parcursul vieții.

(4) Statul, prin intermediul Ministerului Educației, altor autorități publice centrale și locale competente, este obligat să asigure accesul la educația preșcolară, școlară și extrașcolară a persoanelor cu dizabilități, pentru a obține studii medii generale, medii de specialitate și superioare, adaptate necesităților individuale, în conformitate cu programul individual de reabilitare și incluziune socială.

(5) Statul, prin intermediul Ministerului Educației, altor autorități publice centrale și locale competente, va întreprinde măsuri adecvate pentru angajarea de profesori, inclusiv profesori cu dizabilități, calificați în limbajul mimico-gestual și/sau Braille, în alte forme alternative de comunicare, și pentru formarea profesioniștilor și personalului care lucrează la toate nivelurile educaționale.

(6) Autoritățile publice responsabile, instituțiile de învățământ asigură:

a) adaptarea rezonabilă a condițiilor de învățare la nevoile individuale ale persoanelor cu dizabilități;

b) facilitarea învățării formelor alternative de comunicare, caracterelor Braille, a formelor alternative de scriere, de orientare, a aptitudinilor de mobilitate, precum și facilitarea sprijinului și îndrumării între persoanele cu aceleași probleme;

c) facilitarea învățării limbajului mimico-gestual și promovarea identității lingvistice a persoanelor cu deficiențe de auz;

d) educația persoanelor și mai ales a copiilor, cu deficiențe vizuale, auditive sau cu surdocecitate, prin cele mai adecvate și individualizate programe

și limbaje, căi și modalități, precum și în medii care să le favorizeze o maximă dezvoltare școlară și socială;

e) condiții pentru dezvoltarea și promovarea unui sistem de învățământ incluziv;

f) crearea în instituțiile de învățământ de toate nivelele a serviciilor de suport, și/sau dotarea cu echipamentul necesar pentru susținerea și favorizarea educației incluzive a persoanelor cu dizabilități.

(7) Ministerului Educației, instituțiile de învățământ, în comun cu reprezentanții organizațiilor obștești ale persoanelor cu dizabilități, stabilesc, anual, înlesniri, pentru instruirea persoanelor cu dizabilități.

Articolul 28. Asigurarea educației preșcolare a copiilor cu dizabilități

(1) În scopul oferirii unor posibilități reale de educație a copiilor cu dizabilități de vîrstă preșcolară și acordării ajutorului de reabilitare necesar, Ministerul Educației și autoritățile administrației publice locale creează în instituțiile preșcolare condiții favorabile pentru aflarea în ele a copiilor nominalizați.

(2) Copiilor cu dizabilități severe a căror stare a sănătății exclude posibilitatea aflării lor în instituțiile preșcolare, la cererea părinților, procesul educațional este asigurat de către autoritățile administrației publice locale prin forme alternative educaționale sau diferite tipuri de servicii sociale comunitare și specializate, sau, după caz, sînt referiți către serviciile cu specializare înaltă.

Articolul 29. Studiile generale (gimnaziale, liceale), medii de specialitate și superioare

(1) Persoanele cu dizabilități își fac studiile generale, medii de specialitate și superioare în instituțiile de învățământ, în modul stabilit de Guvern.

(2) În scopul asigurării accesului copiilor cu dizabilități la serviciile educaționale, acestea sînt asigurați, în caz de necesitate, cu un cadru didactic de sprijin/asistent personal/alte servicii de suport, și/sau adaptare rezonabilă.

(3) Pentru copiii cu dizabilități, aflați la tratament sau recuperare pe un termen mai îndelungat în instituțiile medico-sanitare sau balneo-sanatoriale, sînt create condiții pentru continuarea studiilor în aceste instituții.

(4) Persoanele cu dizabilități, în caz că susțin examenele de admitere și se află pe aceeași poziție cu ceilalți candidați (note, numărul de puncte etc.), sînt admiși în mod prioritar în instituțiile de învățământ.

(5) Din numărul total de locuri prevăzute în planul de înmatriculare cu finanțare bugetară (la fiecare specialitate/domeniu de formare profesională, formă de învățământ și nivel educațional), 15 la sută sînt atribuite abiturienților cu dizabilități, iar în cazurile cînd nu există cereri din partea acestora sau cererile sînt sub cota indicată, locurile rămase vor fi suplinite pe principii generale.

(6) Persoanele cu dizabilități, inclusiv copiii beneficiază de bursă socială în condițiile legislației în vigoare.

(7) Statul garantează plasarea în câmpul muncii a tinerilor specialiști cu dizabilități care au absolvit instituții de învățământ superior și de specialitate cu finanțare bugetară.

Articolul 30. Educarea și instruirea copiilor cu dizabilități la domiciliu

În cazul în care nu este posibil de a educa și instrui copiii cu dizabilități în instituțiile de învățământ, în baza recomandărilor medicilor de profil/serviciilor medicale și cu acordul părinților, educația și instruirea au loc la domiciliu, conform planului de învățământ pentru instruirea individuală la domiciliu.

Articolul 31. Educarea extrașcolară a copiilor cu dizabilități

În scopul dezvoltării multilaterale a copiilor cu dizabilități, educării spiritului social activ, a interesului față de muncă, familiarizării lor cu realizările științei, tehnicii, artei și sportului, autoritățile administrației publice locale și asociațiile obștești organizează activități extrașcolare și extracurriculare pentru copiii menționați.

Articolul 32. Pregătirea profesională, ridicarea nivelului profesional și instruirea persoanelor cu dizabilități

(1) Pregătirea profesională și ridicarea nivelului profesional al persoanelor cu dizabilități au loc în instituții de învățământ, la întreprinderile specializate și la locurile de muncă protejate, în conformitate cu programul individual de reabilitare și incluziune socială.

(2) Instruirea, pregătirea profesională și ridicarea nivelului profesional al persoanelor cu dizabilități se efectuează în diferite forme, inclusiv cu învățământ la zi, seară, cu frecvență redusă, învățământ la distanță, studiu individual, prin studierea în grupe, clase speciale și conform planurilor de învățământ individual, inclusiv instruirea la domiciliu și prin programe de educație nonformală.

(3) Statul, prin intermediul Ministerului Educației, altor autorități publice centrale și locale competente, garantează asigurarea cu material didactic și instructiv, cu material pentru nevăzători (sistemul Braile), cu litere pronunțate pentru slabvăzători, literatură fonetică, inclusiv sisteme auditive pentru instruire în grup, translarea în limbajul mimico-gestual, în perioada pregătirii profesionale (inclusiv în perioada orientării, formării și reabilitării profesionale), educației, instruirii, perfecționării, conform legislației în vigoare.

(4) Ministerul Educației elaborează și aprobă programe-cadru individuale de educare și instruire a persoanelor cu dizabilități.

(5) Ministerul Educației, în comun cu instituțiile de instruire și calificare a conducătorilor de autovehicule, elaborează curricula și programul adaptat și organizează instruirea teoretico-practică a candidaților la conducător de autovehicul din rîndul persoanelor cu dizabilități de diferite categorii, inclusiv a celor cu dizabilități locomotorii (ghidare manuală).

Capitolul V

OCUPAREA ÎN CÎMPUL MUNCII A PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI

Articolul 33. Dreptul la muncă a persoanelor cu dizabilități

(1) Dreptul la muncă a persoanelor cu dizabilități este garantat.

(2) Persoanele cu dizabilități se bucură de toate drepturile stabilite în Codul Muncii și în alte acte normative în domeniu. Nimeni nu poate limita dreptul la muncă a persoanelor cu dizabilități decît în baza prevederilor legislației în vigoare.

(3) Se interzice discriminarea pe criterii de dizabilitate referitoare la toate aspectele și formele de încadrare în muncă, inclusiv la condițiile de recrutare, plasare, angajare și desfășurare a activității de muncă, la progresul în carieră și la condiții de sănătate și securitate la locul de muncă.

(4) În vederea realizării dreptului la muncă, persoanelor cu dizabilități li se oferă posibilitatea de a activa în cadrul oricărei întreprinderi, instituții, organizații, inclusiv în cadrul întreprinderilor specializate, secțiilor și sectoarelor specializate, dacă sînt întrunite condițiile stabilite de lege.

(5) Nu se admite concedierea persoanei care frecventează cursuri de reabilitare medicală, profesională și socială în instituții respective, indiferent de termenul aflării în aceste instituții.

(6) Persoanele cu dizabilități au acces liber la identificarea ofertelor de locuri de muncă pe piața muncii și șanse egale în ocuparea lor.

(7) În vederea asigurării integrării în cîmpul muncii a persoanelor cu dizabilități, angajatorii întreprind măsuri specifice ce țin de:

a) adaptarea rezonabilă;

b) proiectarea și adaptarea locurilor de muncă astfel încît acestea să devină accesibile persoanelor cu dizabilități;

c) furnizarea de noi tehnologii și dispozitive de asistență, instrumente și echipamente care să permită persoanelor cu dizabilități obținerea și menținerea locului de muncă;

d) furnizarea instruirilor și sprijinului adecvat.

(8) Autoritățile publice centrale și locale responsabile, în limitele competențelor funcționale, vor acorda angajatorilor suportul necesar pentru realizarea măsurilor prevăzute la alineatul (7) din prezentul articol.

Articolul 34. Plasarea persoanelor cu dizabilități în cîmpul muncii

(1) Plasarea în cîmpul muncii a persoanelor cu dizabilități se realizează fără discriminare, respectînd prevederile legislației în vigoare.

(2) Încadrarea în cîmpul muncii a persoanelor cu dizabilități se realizează conform pregătirii lor profesionale și capacității de muncă, atestate prin certificatul de încadrare în grad de dizabilitate și recomandărilor din programul

individual de reabilitare și incluziune socială, emis de Consiliu și structurile lui teritoriale.

(3) Angajarea persoanei cu dizabilități în câmpul muncii se realizează în următoarele forme:

- a) în condiții de muncă obișnuite;
- b) la domiciliu;
- c) în forme protejate (loc de muncă protejat, întreprinderi specializate).

(4) Angajatorii, indiferent de forma lor de organizare juridică, care conform statelor de personal au angajați în câmpul muncii 20 de salariați și mai mult, rezervă și angajează în câmpul muncii persoane cu dizabilități, în proporție de cel puțin 5 la sută din numărul total al salariaților. Totodată, asigură evidența, într-un registru separat de strică evidență, a cererilor (documentelor respective anexate la cerere) persoanelor cu dizabilități care s-au adresat pentru a fi angajate în câmpul muncii, precum și deciziile de angajare sau refuz, cauzele refuzului, contestațiile etc.

(5) Angajatorii informează, obligatoriu, agenția teritorială pentru ocuparea forței de muncă despre:

- a) locurile de muncă rezervate pentru angajarea în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități, în termen de 5 zile de la data în care au fost create;
- b) angajările persoanelor cu dizabilități, la locurile de muncă rezervate despre care a fost informată în condițiile literei a) din prezentul alineat, în termen de 3 zile.

(6) Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă, în comun cu autoritățile publice locale și centrale responsabile, cu participarea reprezentanților organizațiilor obștești ale persoanelor cu dizabilități, ai sindicatelor și patronatelor, va elabora, anual, programe de plasare în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități.

(7) Angajatorii care încălca pe parcursul unui an financiar prevederile alin. (4) și (5) din prezentul articol sînt sancționați în condițiile stabilite de Codul contravențional.

Articolul 35. Munca la domiciliu

(1) Persoanele cu dizabilități pot practica munca la domiciliu.

(2) Persoanele cu dizabilități angajate la domiciliu beneficiază din partea angajatorului de transportarea la și de la domiciliu a materiilor prime și materialelor necesare în activitate, a produselor finite, precum și de adaptare rezonabilă, după caz.

(3) Autoritățile administrației publice locale facilitează persoanele cu dizabilități în practicarea muncii la domiciliu, precum și în deschiderea întreprinderilor individuale.

Articolul 36. Întreprinderile specializate

(1) Societățile și asociațiile obștești ale persoanelor cu dizabilități creează întreprinderi specializate în cadrul cărora sînt angajați în cîmpul muncii persoane cu dizabilități.

(2) Statul, subvenționează parțial procurarea utilajului și materiei prime, crearea locurilor de muncă, de asemenea, compensează parțial contribuțiile de asigurări sociale de stat obligatorii care se plătesc de către întreprinderile specializate ale Societății Invalizilor din Republica Moldova, Societății Orbilor din Republica Moldova și Asociației Surzilor din Republica Moldova. Mijloacele financiare sînt aprobate anual în Legea bugetului de stat.

(3) Întreprinderile specializate se scutesc de impozite și taxe conform legislației în vigoare.

(4) Întreprinderile specializate ale organizațiilor obștești, în comun cu agențiile teritoriale pentru ocuparea forței de muncă, după caz, întreprind măsuri în vederea identificării și plasării angajaților în condiții de muncă obișnuite.

Articolul 37. Obligațiile angajatorilor privind plasarea în cîmpul muncii a persoanelor care și-au pierdut capacitatea de muncă la serviciu

(1) Plasarea în cîmpul muncii a persoanelor cu dizabilități se efectuează, în conformitate cu recomandările Consiliului și structurile lui teritoriale, la angajatorul în cadrul căruia muncitorul sau funcționarul și-a pierdut parțial capacitatea de muncă.

(2) Angajatorii sînt obligați să repartizeze locurile de muncă disponibile sau să creeze locuri noi de muncă pentru plasarea în cîmpul muncii a persoanelor care și-au pierdut parțial capacitatea de muncă în urma unui accident de muncă la angajatorul respectiv sau au căpătat o boală profesională în urma cărui fapt au fost recunoscute ca persoane cu dizabilități.

(3) În cazul în care lipsesc condițiile pentru continuarea activității de muncă a persoanelor cu dizabilități la același angajator, plasarea în cîmpul muncii se efectuează prin intermediul agențiilor teritoriale pentru ocuparea forței de muncă și asociațiile obștești ale persoanelor cu dizabilități.

(4) Angajatorii care încălca prevederile alin. (1) și (2) din prezentul articol sînt sancționați în condițiile stabilite de Codul contravențional.

(5) Salariaților cărora li s-a stabilit procentul păstrării capacității de muncă ca urmare a unui accident de muncă sau a unei boli profesionale li se plătește, din contul unității care poartă vina, despăgubiri și indemnizații unice în conformitate cu legislația în vigoare.

Articolul 38. Durata timpului de muncă și normele de producție pentru persoanele cu dizabilități

(1) Pentru persoanele cu dizabilități severe și accentuate (dacă acestea nu beneficiază de facilități mai mari) se stabilește o durată redusă a timpului de

muncă de 30 ore pe săptămână care este retribuită în același quantum ca și munca salariaților cu durata normală a timpului de muncă.

(2) Antrenarea persoanelor cu dizabilități severe și accentuate în lucrări suplimentare, la muncă în zilele de odihnă și pe timp de noapte se permite doar cu consimțământul lor, dacă aceste lucrări nu le sînt contraindicate de medic.

(3) Angajatorii, de comun acord cu comitetele sindicale, au dreptul de a reduce, persoanelor cu dizabilități, normele de muncă.

Articolul 39. Concediile persoanelor cu dizabilități

(1) Pentru persoanele cu dizabilități severe angajate (dacă acestea nu beneficiază de facilități mai mari) se stabilește un concediu anual cu durata de 46 de zile calendaristice, pentru persoanele cu dizabilități accentuate – de 38 de zile calendaristice.

(2) La solicitarea persoanei cu dizabilități, angajatorul îi poate acorda un concediu suplimentar fără plată, cu durata de pînă la trei luni.

Articolul 40. Orientarea, formarea și reabilitarea profesională a persoanelor cu dizabilități

(1) Persoanele cu dizabilități în vîrstă aptă de muncă, care doresc să se integreze sau să se reintegreze în cîmpul muncii au acces la orientare, formare și reabilitare profesională, indiferent de vîrsta, tipul și gradul de dizabilitate.

(2) Persoanele cu dizabilități participă activ în procesul evaluării procentului capacității de muncă și de orientare, formare și reabilitare profesională, au acces la informare și la alegerea activității, conform dorințelor și aptitudinilor sale.

(3) Serviciile de orientare și formare profesională sînt oferite de către organele teritoriale pentru ocuparea forței de muncă, în conformitate cu programul individual de reabilitare și incluziune socială.

(4) Beneficiază de orientare și formare, după caz, persoana cu dizabilități care este școlară și are vîrsta corespunzătoare în vederea integrării profesionale, persoana care nu are un loc de muncă, cea care nu are experiență profesională sau cea care, deși încadrată în muncă, i se recomandă recalificare profesională, în conformitate cu programul individual de reabilitare și incluziune socială.

(5) Serviciile de reabilitare profesională sînt oferite de către Centrul Republican Experimental Protezare, Ortopedie și Reabilitare și instituțiile, centrele de reabilitare specializate, în conformitate cu recomandările din programul individual de reabilitare și incluziune socială.

(6) Beneficiază de reabilitare profesională, după caz, persoana angajată în cîmpul muncii sau căreia i s-a propus un loc de muncă, însă din cauza stării sănătății în interacțiune cu diverse obstacole nu-și poate desfășura activitatea de muncă conform calificării, și necesită restabilirea, recuperarea sau compensarea funcțiilor dereglate ale organismului și capacitățile de muncă.

(7) Persoana cu dizabilități sau, după caz, familia acesteia este principalul factor de decizie cu privire la orientarea, formarea și reabilitarea profesională.

(8) Mijloacele financiare necesare pentru orientarea, formarea și reabilitarea profesională a persoanelor cu dizabilități se alocă din bugetului de stat, prin intermediul instituțiilor responsabile, în modul stabilit de legislația în vigoare.

(9) În vederea asigurării procesului de evaluare a procentului capacității de muncă și de orientare, formare și reabilitare profesională a persoanelor cu dizabilități, autoritățile publice responsabile au obligația să ia următoarele măsuri specifice:

a) să realizeze/diversifice/ programe privind orientarea, formarea și reabilitarea profesională a persoanelor cu dizabilități;

b) să coreleze orientarea, formarea și reabilitarea profesională a persoanelor cu dizabilități cu cerințele pieței muncii;

c) să creeze condiții pentru accesul la evaluarea procentului capacității de muncă și orientare, formare și reabilitare profesională în orice meserie, reieșind din abilitățile persoanelor cu dizabilități.

Capitolul VI

SĂNĂTATEA, RECUPERAREA MEDICALĂ ȘI SOCIALĂ A PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI

Articolul 41. Prevenirea dizabilității

(1) În scopul prevenirii dizabilității printre populație, instituțiile medico-sanitare, autoritățile publice centrale și locale, persoanele juridice comerciale, întreprinzătorii individuali care folosesc munca salariată, alte structuri implicate sînt obligate să ia măsuri medicale și sociale orientate spre:

a) diagnosticare, tratament, reabilitare și profilaxie primară a maladiilor;

b) menținerea și ocrotirea sănătății populației;

c) crearea și menținerea unor condiții igienice favorabile de viață și de muncă;

d) salubritatea mediului înconjurător;

e) propagarea odihnei active și a culturii fizice de masă;

f) alimentarea rațională și educația sanitară a populației.

(2) Statul, prin intermediul autorităților competente ale administrației publice centrale și locale, este obligat să asigure informarea publică, accesibilă și gratuită despre oferirea serviciilor medico-sociale necesare în scopul reducerii la minimum și a prevenirii apariției dizabilității, inclusiv în rîndul copiilor, adulților și persoanelor în etate.

Articolul 42. Dreptul la ocrotirea sănătății

(1) Statul garantează dreptul persoanelor cu dizabilități la atitudine respectuoasă și umană din partea prestatorului de servicii de sănătate, fără discriminare în temeiul dizabilității.

(2) Persoanele cu dizabilități se bucură de toate drepturile și își asumă toate responsabilitățile prevăzute în actele normative din domeniul ocrotirii sănătății.

(3) Persoanele cu dizabilități au dreptul la:

a) obținerea de asistență medicală oportună și calitativă în sistemul asigurării obligatorii de asistență medicală;

b) alegerea prestatorului de servicii medicale primare și a medicului de familie;

c) beneficierea de tratament și îngrijire medicală individuală;

d) acordarea asistenței medicale pe întreg teritoriul republicii, în comunitate (la locul de trai) și în instituțiile medico-sanitare specializate, în cazul în care, conform indicațiilor medicale, asistența medicală ambulatorie este ineficientă sau indisponibilă;

e) beneficierea de servicii medicale în volumul și de calitate prevăzute în Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală;

f) acordarea asistenței medicale persoanelor cu dizabilități – cetățenilor Republicii Moldova, peste hotarele țării în conformitate cu tratatele și acordurile internaționale la care Republica Moldova este parte.

(4) Se interzice discriminarea persoanelor cu dizabilități în ceea ce privește asistența medicală, asigurarea medicală (obligatorie și facultativă) și asigurarea vieții.

(5) Asistența medicală acordă persoanelor cu dizabilități, inclusiv vizite la domiciliu, și are drept scop satisfacerea deplină a tuturor necesităților socio-medicale a persoanelor cu dizabilități, determinată de tipul și gradul de dizabilitate și se realizează în conformitate cu legislația în vigoare.

(6) Guvernul are calitatea de asigurator în cadrul asigurării de asistență medicală obligatorie pentru persoanele care posedă grad de dizabilitate, precum și pentru unele categorii de îngrijitori, în conformitate cu legislația în vigoare

(7) Persoanele cu dizabilități sînt implicate în procesul de luare a deciziilor cu privire la starea sănătății personale în toate cazurile, cu excepția cazurilor de amenințare gravă a sănătății sau vieții lor.

(8) Persoanele cu dizabilități oferă consimțămîntul la intervenția medicală în mod personal, cu perfectarea acordului informat sau a refuzului benevol, în conformitate cu legislația în vigoare.

(9) Instituțiile medico-sanitare publice efectuează, anual, examinarea medicală complexă a persoanelor cu dizabilități.

(10) În cazul persoanelor imobilizate la pat examinarea medicală de către medicul de familie, de către medicii specialiști și asigurarea unor investigații posibile, se efectuează la domiciliul persoanei.

(11) În timpul examenului medical și al tratamentului persoana cu dizabilități are dreptul la informații despre procedurile medicale ce i se aplică, despre riscul lor potențial și eficacitatea terapeutică, despre metodele de alternativă, precum și despre diagnosticul, prognosticul și mersul tratamentului, despre recomandările profilactice în format accesibil.

(12) În procesul acordării asistenței medicale femeilor cu dizabilități sînt luate în considerare necesitățile speciale ale acestora, inclusiv tratamentul ginecologic și unele sfaturi privind planificarea familială.

(13) Suplimentar serviciilor prevăzute în cadrul Programului unic al asigurării obligatorii de asistență medicală, autoritățile administrației publice locale vor oferi, persoanelor cu dizabilități, și alte servicii de sănătate, inclusiv de protezare dentară gratuită sau cu reducere din cost, în limitele mijloacelor financiare disponibile.

(14) Se interzice discriminarea persoanelor cu dizabilități în ceea ce privește asistența medicală, examinările anuale medicale complexe, măsurile de profilaxie, educația sanitară și oferirea informațiilor personale despre starea sănătății.

Articolul 43. Reabilitarea medicală și socială a persoanelor cu dizabilități

(1) Autoritățile publice centrale și locale organizează și contribuie la formarea și dezvoltarea sistemului de reabilitare medicală și socială a persoanelor cu dizabilități, în scopul de a ajuta aceste persoane să atingă și să mențină un nivel optim de activitate fizică, intelectuală, psihică și/sau socială, acordîndu-le concomitent mijloace pentru schimbarea modului de viață și obținerea unei independențe mai mari.

(2) Instituțiile medico-sanitare specializate asigură persoanele cu dizabilități cu articole și mijloace de reabilitare specializată (proteze oculare, auditive, mijloace tiflotehnice, optice etc.), în conformitate cu legislația în vigoare.

(3) Persoanele cu dizabilități au dreptul la reabilitare balneosanatorială gratuită sau cu plată parțială, dacă aceasta este prevăzut în programul individual de reabilitare și integrare socială, și se efectuează în conformitate cu regulamentul aprobat de către Guvern.

(4) Persoanele cu maladii incurabile în stadii avansate și terminale au dreptul la servicii de îngrijire medicale paliative, care prevăd satisfacerea nevoilor fizice, psihice, emoționale și spirituale ale bolnavilor și familiilor acestora.

(5) Orice persoană cu dizabilități are dreptul la reducerea suferinței și atenuarea durerii prin toate metodele și mijloacele legale disponibile, determinate de nivelul existent al științei medicale și de posibilitățile reale ale prestatorului de servicii medicale.

(6) Persoanele cu dizabilități au dreptul să beneficieze, în caz de necesitate, de servicii de îngrijire medicale la domiciliu, care se prestează în modul stabilit de legislația în vigoare.

(7) Mijloacele financiare necesare pentru realizarea prevederilor prezentului articol se alocă din contul și în limitele mijloacelor prevăzute în bugetele respective.

Articolul 44. Intervenția timpurie

(1) Serviciile de intervenție timpurie constituie servicii medico-sociale oferite copilului de la naștere pînă la vîrsta de 5 ani în domeniul dezvoltării fizice, inclusiv a vederii și auzului, dezvoltării cognitive, dezvoltării comunicării, dezvoltării sociale, psiho-emoționale și adaptive.

(2) Serviciile de intervenție timpurie sînt oferite de instituțiile medico-sanitare, precum și de organizațiile specializate în domeniul prestării serviciilor medico-sociale, indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare, care activează în conformitate cu legislația.

(3) Intervenția timpurie se realizează de către personal calificat, într-un volum maximal adaptat nevoilor copilului, în condiții firești familiale și comunitare.

(4) Finanțarea serviciilor de intervenție timpurie, este asigurată din contul mijloacelor fondurilor asigurării obligatorii de asistență medicală pentru serviciile medicale prestate, iar pentru serviciile sociale din bugetul autorităților administrației publice locale.

(5) Regulamentul cadru de activitate și standardele minime de calitate ale serviciului de intervenție timpurie se aprobă de către Guvern.

Articolul 45. Programul individual de reabilitare și incluziune socială a persoanelor cu dizabilități

(1) Reabilitarea și incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități se efectuează în corespundere cu recomandările generale din programul individual de reabilitare și incluziune socială întocmit de către Consiliu și structurile lui teritoriale, precum și în baza activităților și serviciilor specifice elaborate și executate de către autoritățile responsabile din domeniile: medical, social, educațional și profesional, de la locul de trai al persoanei.

(2) În programul individual de reabilitare și incluziune socială, elaborat persoanei cu dizabilități, sînt stabilite recomandările generale privind necesitățile sub formă de activități și servicii din domeniile: medical, social, educațional și profesional, de care persoana are nevoie în procesul de incluziune socială.

(3) Autoritățile responsabile din domeniile: medical, social, educațional și profesional, de la locul de trai al persoanei cu dizabilități, în baza recomandărilor generale din programul individual de reabilitare și incluziune socială, elaborează și execută activități și servicii specifice pentru fiecare persoană în parte.

(4) Programul individual de reabilitare și incluziune socială, precum și activitățile și serviciile menționate, specificate la alineatul (3) din prezentul articol, sînt executorii pentru persoanele cu dizabilități, organele de stat respective, precum și pentru întreprinderi, instituții, organizații și agenții economici, cu orice formă de proprietate.

Capitolul VII

PROTECȚIA SOCIALĂ A PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI

Articolul 46. Asigurarea socială a persoanelor cu dizabilități

(1) Persoanele cu dizabilități au dreptul la prestații de asigurare socială în conformitate cu prevederile legislației în vigoare.

(2) Dacă nu întrunesc condițiile pentru primirea prestațiilor de asigurări sociale, persoanele cu dizabilități beneficiază de prestații de asistență socială în conformitate cu prevederile legislației în vigoare.

(3) Evidența persoanelor cu dizabilități, beneficiari de prestații de asigurări sociale, se efectuează de către Casa Națională de Asigurări Sociale și structurile lui teritoriale.

Articolul 47. Asistența socială a persoanelor cu dizabilități

(1) Persoanele cu dizabilități au dreptul la asistență socială în conformitate cu prevederile legislației în vigoare.

(2) Asistența socială se acordă sub formă de prestații și servicii sociale.

Articolul 48. Prestații de asistență socială oferite persoanelor cu dizabilități

(1) Persoanele cu dizabilități au dreptul la indemnizații, alocații, compensații, ajutor social și la alte tipuri de prestații de asistență socială, în scopul minimalizării efectelor sau înlăturării consecințelor riscurilor sociale.

(2) Finanțarea acestor prestații se realizează din contul mijloacelor bugetului de stat, ale bugetelor unităților administrativ-teritoriale și din surse extrabugetare (donații, sponsorizări), conform legislației în vigoare.

(3) Evidența persoanelor cu dizabilități, beneficiari de prestații de asistență socială, se efectuează de către autoritățile administrației publice locale pentru prestațiile achitate din bugetele respective, iar pentru prestațiile sociale achitate din bugetul de stat de către Casa Națională de Asigurări Sociale și structurile ei teritoriale.

(4) Modul de acordare a prestațiilor de asistență socială se stabilește prin acte normative speciale.

Articolul 49. Compensații pentru călătorie în mijloacele de transport și pentru deservire cu transport

Persoanelor cu dizabilitate severă și accentuată, copiilor cu dizabilități și persoanelor care însoțesc o persoană cu dizabilitate severă sau un copil cu dizabilități li se acordă, la locul de reședință, de către autoritățile administrației publice locale, compensații de la bugetele locale pentru călătorii în transportul în comun urban, suburban și interurban (cu excepția taximetrelor).

(2) Persoanelor cu dizabilitate locomotorie li se mai acordă o compensație a cheltuielilor pentru deservire cu transport, sau, la cerere, cei cu dizabilități locomotorii severe, pot alege dreptul de a importa un mijloc de transport de peste hotare, cu unele scutiri, conform prevederilor legislației în vigoare.

(3) Modul de acordare a compensațiilor, precum și modul de evidență și import al mijloacelor de transport de peste hotare sînt stabilite de Guvern.

Articolul 50. Facilități oferite persoanelor cu dizabilități

(1) Persoanele cu dizabilități beneficiază de diferite facilități sub formă de scutiri, reduceri, în conformitate cu prevederile legislației în vigoare.

(2) Facilitățile vizează în special sfera prestării serviciilor, procurării bunurilor, perfectării diferitelor acte și achitării diferitelor contribuții (taxe, impozite).

(3) Modul de oferire a facilităților este stabilit prin acte normative speciale.

Articolul 51. Asigurarea persoanelor cu dizabilități cu mijloace ajutătoare tehnice

Persoanele cu dizabilități, în baza prescripțiilor medicale, au dreptul de a fi asigurați gratuit sau cu plată parțială, cu mijloace ajutătoare tehnice de către Centrul Republican Experimental Protezare, Ortopedie și Reabilitare și alte instituții specializate, în modul stabilit de Guvern.

Articolul 52. Serviciile sociale

(1) În scopul reabilitării și incluziunii sociale, persoanele cu dizabilități beneficiază de servicii sociale primare, specializate și cu specializare înaltă, în conformitate cu prevederile legislației în vigoare.

(2) Tipul serviciului social care urmează a fi prestat este determinat de recomandările ce se conțin în programul individual de reabilitare și incluziune socială, precum și în baza evaluării inițiale sau complexe a persoanei/familiei efectuată de către asistentul social angajat de către structura teritorială de asistență socială pentru a activa în cadrul fiecărei primăriei și echipa multidisciplinară, și adaptat la necesitățile persoanei cu dizabilități.

(3) În procesul prestării serviciilor sociale adresate persoanelor cu dizabilități prestatorii vor asigura implicarea personalului calificat, precum și a voluntarilor, reieșind din necesitățile individuale ale acestora.

(4) Evidența persoanelor cu dizabilități, beneficiari de servicii sociale, se efectuează de către autoritățile administrației publice locale, structurile teritoriale de asistență socială și prestatori.

(5) Modul de acordare a serviciilor sociale este stabilit în acte normative speciale.

Articolul 53. Serviciul îngrijire socială la domiciliu și asistență personală

(1) Structura teritorială de asistență socială prestează servicii sociale:

a) de îngrijire socială la domiciliu – persoanelor cu dizabilități lipsiți de suport din partea copiilor, familiei extinse și altor persoane (prieteni, rude, vecini), care necesită ajutorul altor persoane în baza recomandărilor ce se conțin în programul individual de reabilitare și incluziune socială, precum și evaluării complexe a persoanei/familiei efectuată de asistentul social angajat de către structura teritorială de asistență socială pentru primărie și echipa multidisciplinară;

b) de asistență personală – persoanelor cu dizabilități severe, care necesită îngrijire, supraveghere permanentă din partea altei persoane în procesul de integrare în societate (în domeniile protecție socială, muncă, asistență medicală, instructiv-educativ, informațional, accesibilitate la infrastructură etc.), în baza recomandărilor ce se conțin în programul individual de reabilitare și incluziune socială, precum și evaluării complexe a persoanei/familiei efectuată de asistentul social angajat de către structura teritorială de asistență socială pentru primărie și echipa multidisciplinară.

(2) Îngrijirea socială la domiciliu este prestată de către lucrătorul social.

(3) Asistența personală este prestată de către asistentul personal.

(4) Autoritățile administrației publice locale sînt responsabile de angajarea lucrătorilor sociali și asistenților personali în cîmpul muncii, în conformitate cu prevederile legislației în vigoare.

(5) Instruirea lucrătorilor sociali și asistenților personali se va efectua de către instituțiile responsabile în baza curriculei elaborate și aprobate de către Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei.

(6) Regulamentul de organizare și funcționare a Serviciului îngrijire socială la domiciliu și asistență personală, precum și norma de sarcină a lucrătorilor sociali și a asistenților personali sînt aprobate de către Guvern.

(7) Beneficiarii de servicii sociale, specificate la alineatul (1) literele a) și b) din prezentul articol, la cerere, în schimbul serviciilor menționate, pot alege dreptul de a beneficia de o alocație pentru îngrijire, și/sau însoțire, supraveghere, în conformitate cu prevederile legislației în vigoare .

Capitolul VIII

VIATA POLITICĂ ȘI PUBLICĂ

Articolul 54. Participarea persoanelor cu dizabilități la viața politică și publică

(1) Persoanele cu dizabilități pot participa efectiv și deplin la viața politică și publică, în condiții de egalitate cu ceilalți cetățeni.

(2) Statul asigură persoanelor cu dizabilități:

a) drepturi politice și posibilitatea de a beneficia de acestea, în condiții de egalitate cu alții;

b) dreptul și oportunitatea de a vota și de a fi alese;

c) dreptul la proceduri și materiale de vot adecvate, accesibile și ușor de înțeles și de utilizat (implementarea modalităților alternative de vot);

d) dreptul de a vota prin vot secret la alegeri și referendumuri, fără intimidare;

e) dreptul de a candida la alegeri;

f) dreptul de a deține efectiv un mandat ales și de a îndeplini orice funcție publică, la orice nivel guvernamental, facilitând utilizarea tehnologiilor noi și de asistare, acolo unde este cazul;

g) dreptul la exprimarea liberă a voinței persoanelor cu dizabilități ca alegători și în acest scop, dacă este cazul, la solicitarea acestora, să permită asistarea la vot de către o persoană la alegerea lor;

h) dreptul la libera formare a opiniei față de partidele politice și candidații la alegeri, inclusiv prin organizarea dezbaterilor electorale, a emisiunilor radio-televizate în limbajul mimico-gestual și tipărirea materialelor electorale cu utilizarea diverselor sisteme de printare folosite pentru persoanele cu deficiențe de vedere, precum și utilizarea altor instrumente de informare și în format accesibil persoanelor cu dizabilități.

(3) Drepturile la viața politică și publică a persoanelor cu dizabilități sînt reglementate prin acte normative speciale.

Capitolul IX

AUTORITĂȚILE RESPONSABILE DE INCLUZIUNEA SOCIALĂ A PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI

Articolul 55. Consiliul național pentru drepturile persoanelor cu dizabilități

(1) Monitorizarea implementării și promovării politicii naționale privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități se realizează de către Consiliul național pentru drepturile persoanelor cu dizabilități.

(2) Consiliul național pentru drepturile persoanelor cu dizabilități este un organ colegial consultativ, instituit în scopul monitorizării implementării și promovării politicii de stat în domeniu (acte normative, strategii, programe, planuri de acțiuni etc.), precum și a prevederilor Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, asigurării pentru această categorie de populație a posibilităților egale de realizare a drepturilor și libertăților fundamentale de rînd cu ceilalți membri ai societății.

(3) În componența Consiliului intră reprezentanți ai autorităților publice centrale și locale, organizațiilor neguvernamentale, precum și reprezentanți ai organizațiilor obștești a căror sferă de activitate cuprinde problemele persoanelor cu dizabilități.

(4) Președinte al Consiliului este un viceprim-ministru, responsabil de domeniul social, iar vicepreședinte este ministrul muncii, protecției sociale și familiei.

(5) Secretariatul Consiliului este numit la nivel de Guvern, în scopul facilitării acțiunilor specificate la alineatul (2) din prezentul articol, în diferite sectoare și la diferite nivele administrative.

(6) Componența nominală și regulamentul de activitate al Consiliului se aprobă de către Guvern.

Articolul 56. Autoritățile publice centrale

(1) Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei este organul central de specialitate al administrației publice, care este abilitat să elaboreze, promoveze și realizeze politica statului în domeniul protecției sociale a persoanelor cu dizabilități, precum și să asigure coordonarea și evaluarea funcționării sistemului de incluziune socială a acestora.

(2) Alte autorități administrative centrale, în limitele competențelor funcționale, sînt responsabile de incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, în conformitate cu prevederile legislației în vigoare.

(3) La elaborarea politicii de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități, Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei și alte autorități administrative centrale se consultă cu Consiliul național pentru drepturile persoanelor cu dizabilități și reprezentanții societății civile.

(4) La elaborarea și aprobarea politicilor sectoriale, alte autorități administrative centrale se consultă cu Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Consiliul național pentru drepturile persoanelor cu dizabilități și cu reprezentanții societății civile, în scopul evaluării impactului acestora asupra sistemului de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități.

(5) În procesul evaluării funcționării sistemului de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități, Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei solicită suport, informații, rapoarte de la autoritățile publice centrale și locale, Consiliul național pentru drepturile persoanelor cu dizabilități, societatea civilă și alți actori implicați în proces.

Articolul 57. Autoritățile administrației publice locale

(1) Autoritățile administrației publice locale, în colaborare cu reprezentanții societății civile, realizează politica de asistență socială a persoanelor cu dizabilități și asigură aplicarea legislației la nivel teritorial.

(2) Asistența socială este acordată persoanelor cu dizabilități de către autoritățile administrației publice locale prin intermediul structurilor lui: secțiile (direcțiile) asistență socială și protecție a familiei; învățământ; cultură; sport și de către alte organe de stat, în conformitate cu prevederile legislației în vigoare.

(3) Autoritățile administrației publice locale:

a) analizează și evaluează problemele sociale ale persoanelor cu dizabilități pe teritoriul subordonat și, în baza rezultatelor obținute adoptă și dezvoltă programe locale de asistență socială pentru această categorie de persoane, exercită controlul asupra realizării lor;

b) înființează, independent sau în parteneriat cu reprezentanții societății civile, servicii sociale primare și servicii sociale specializate de asistență socială a persoanelor cu dizabilități, asigură resursele umane, materiale și financiare necesare pentru buna lor funcționare;

c) pot stabili facilități suplimentare persoanelor cu dizabilități la deservirea medicală, socială, comercială, transport, telecomunicații și la alte tipuri de servicii sociale.

(4) La elaborarea și aprobarea programelor locale de incluziune socială, autoritățile administrației publice locale se consultă cu Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Consiliul național pentru drepturile persoanelor cu dizabilități și cu reprezentanții societății civile, în scopul evaluării impactului acestora asupra sistemului de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități.

Capitolul X

ASOCIAȚIILE OBȘTEȘTI ALE PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI

Articolul 58. Dreptul persoanelor cu dizabilități de a crea asociații obștești

(1) În scopul ocrotirii drepturilor și intereselor lor, acordării de sprijin reciproc și prestării de servicii, persoanele cu dizabilități și persoanele care le reprezintă au dreptul de a crea asociații obștești, în modul stabilit de legislația în vigoare.

(2) Persoanele cu dizabilități au dreptul să adere la asociații obștești pentru a fi reprezentate la nivel internațional, național, regional și local.

(3) Autoritățile administrației publice locale acordă sprijin asociațiilor obștești ale persoanelor cu dizabilități și organizațiilor care reprezintă interesele

acestora, inclusiv prin asigurarea lor cu sedii și echipament necesar pentru desfășurarea activității.

Articolul 59. Repartizarea locuințelor construite din contul mijloacelor asociațiilor obștești ale persoanelor cu dizabilități

Locuințele construite și procurate de către asociațiile obștești ale persoanelor cu dizabilități din contul mijloacelor proprii, nu se înstrăinează și se repartizează la latitudinea asociațiilor obștești ale persoanelor cu dizabilități, în conformitate cu legislația în vigoare.

Articolul 60. Relațiile internaționale ale asociațiilor obștești ale persoanelor cu dizabilități

(1) În conformitate cu statutele lor, asociațiile obștești ale persoanelor cu dizabilități pot să adere la asociațiile naționale și internaționale, să întrețină relații directe cu ele, precum și să încheie acorduri de colaborare în conformitate cu legislația națională și internațională în vigoare.

(2) Statul recunoaște drepturile asociațiilor persoanelor cu dizabilități de a reprezenta aceste persoane la nivel național, regional și local, precum și rolul consultativ al acestora în luarea deciziilor referitoare la problemele persoanelor pe care le reprezintă, participarea lor la promovarea politicii în domeniu.

**Capitolul XI
DISPOZIȚII FINALE ȘI TRANZITORII**

Articolul 61. Intrarea în vigoare

(1) Prezenta lege intră în vigoare la data publicării, cu excepția:

- a) art. 12-16, care se pun în aplicare la 1 ianuarie 2013;
- b) art. 44 și art. 53 alin. (1) lit. b), care se pune în aplicare la 1 ianuarie 2013;
- c) prevederile art. 49 alin. (2) și (3) ce țin de acordarea dreptului de a importa un mijloc de transport de peste hotare, cu unele scutiri, care se pun în aplicare la 1 ianuarie 2014.

(2) La data intrării în vigoare a prezentei legi, se abrogă Legea nr. 821-XII din 24 decembrie 1991 privind protecția socială a invalizilor și Hotărârea Parlamentului nr. 822-XII din 24 decembrie 1991 pentru punerea în aplicare a Legii privind protecția socială a invalizilor (Monitor, 1991, nr.8).

Articolul 62. Organizarea executării

În termen de 12 luni de la data intrării în vigoare a prezentei legi, Guvernul:

- a) va elabora și va prezenta Parlamentului propuneri privind aducerea legislației în vigoare în concordanță cu prezenta lege;
- b) va aduce actele sale normative în concordanță cu prezenta lege.

Președintele Parlamentului